

יהודה פודור, שכיהן כמרכז משק בניר-ישראל במשך עשרים שנה, מספר:

בשנת 1959 התקבלתי בניר-ישראל בתפקיד של מרכז משק. החלפתי את יצחק אקרמן שפרש וחלך לעבוד אז "בתנובה". היו אז ביישוב כ- 60-64 חברים, רובם עסקו ברפתות קטנות וגידול ירקות. הישוב היה שונה מיתר הכפרים הסובבים אותנו. ניר-ישראל היה ישוב, שמנהל את עצמו בצורה עצמאית: התשלום עבור אספקת המים היה מההתחלה ישירות ל"מקורות" ולא באמצעות אגודות מים. גם טיפול בשטחי גידולי שדה היה בידינו, ולא כמו יישובים אחרים שהיו שייכים לאגודות פלחה (משותפות לכמה מושבים לצורך טיפול בגידולים). היישוב שלנו טיפל בשטחי פלחה בעצמו. קיבלנו את המיכון מתחנת טרקטורים אזונית של הסוכנות, שהייתה ממוקמת בכניסה לברכיה (במקום שיש עכשיו תחנת דלק). היום סיפקו לנו את הכלים החקלאיים שהיו דרזשים לעבודותינו. אחר פרק תחנת הטרקטורים, נקלטו אצלנו כמה עובדים מהתחנה. ביניהם: שניידר אלכסנדר (שנתי) ז"ל כעובד בפרדס, וכחברים נקלטו פלד צבי, ששון אברהם ז"ל וקימל אליעזר.

גם בעיבוד הפרדס נעשינו עצמאיים, למרות שלסוכנות הייתה חברת עיבוד פרדסים. הפרדס שלנו, שניטע באמצע שנות החמישים, הועבר לרשות אגודת ניר-ישראל בתחילת שנות השישים, כאשר הגיע לפירוק מלא. מנהל הפרדס הראשון שלנו היה איציק פרידמן, בעזרתו של יהודה ציילר וכן פרעלים ממשען ואחרים עובד הפרדס על ידינו בפיקוח וביעוץ מקצועי של "כין חקל", שבאמצעותו שיווקנו את הפרי. בפרדס היו: שמוטי, ולנסיה, טבוריים ואשכוליות לבנות. אלו היו ארבעת הזנים העיקריים. אחר-כך הוכנסו זנים חדשים.

השאיפה לעצמאות כלכלית ואי תלות באחרים אפיינו את היישוב מהתחלה, וזה היה הקו המנחה גם בהמשך הפיתוח. מבחינה כלכלית היו פה קשיים כמו בכל מקום אחר: חוסר מזומנים, פער בין אספקת הצרכים המשקיים והפרטיים של האנשים לבין קבלת הכסף מהמוסדות. יישובים רבים, וביניהם גם ניר ישראל, קבעו מסגרת אשראי לחברים בהתאם לפעילות המשקית השנתית. החברים קיבלו "כסף" (תלושים), ובאמצעותו שילמו במחסן אספקה ובמכולת. כל השיווק היה מאורגן, גם שיווק הירקות וגם שיווק החלב. לשיווק הירקות הייתה סכנת קבלה. המגדלים הביאו את הירקות לסככה, ושם שקלו את הירקות, מיינו וארזו בקרטונים ובארגזי שיווק. הפרי נשלח לשווקים באמצעות "תנובה", ממנה קיבלנו את התמורה.

עבור שיווק החלב הייתה מחלבה. בהתחלה היה מנהל מחלבה שכיר מבחוץ בשם סבו. (היום חי בקנדה). אחר-כך התחלפו בתפקיד מספר אנשים גם מבחוץ וגם מבפנים. תקופה מסוימת היה הרמן בלה ז"ל, אבא של צבי, חלבן וכן ליכטיג משה ז"ל, שגר פה פעם. את מיכלית החלב הוביל "ינצי", קליין יצחק ז"ל במשאית של המושב. אותה

המשאית של ינצי

משאית ששימשה להובלת כל התוצרת מהמושב החוצה וגם לאספקת הערובת, זבלים ועוד. הפורקים והמעמיסים היו ינצי עצמו וכן מושקו (משה וייסברגר) ואודו זכרונם לברכה. גם דנהלת החשבונות הייתה עצמאית. אמנם היה קצת בפיגור בתקופה מסוימת, אבל המאזנים ודנהלת החשבונות סודרו בסופו של דבר. זה הקו המאפיין את היישוב.

האוכלוסיה במושב: כידוע ב- 1949 עלו על הקרקע יוצאי צ'כיה והתגוריה. ב- 1957 הגיעה פה עליה מהתגוריה, כשהייתה התקוממות נגד המשטר הקומוניסטי, ועלו משם מספר די רב של משפחות, ביניהם גרמטי ישראל ואחרים. כמעט באותו זמן, באמצע שנות החמישים, הגיעה למושב גם עליה מפולניה. ביניהם סקלסקי הברך ז"ל, צ'סנר יוסף, שמענוביץ אברהם וסנדר אברהם ז"ל, ועוד משפחות, שעזבו במשך הזמן.

אחר-כך הייתה פה תחלופה קטנה מאד. נוצרה שכבת אוכלוסייה די מבוגרת, כיוון שרוב המשפחות היו ניצולי שואה, שהגיעו ארצה בגיל מבוגר יחסית. לחלקם היו נישואים שניים עם ילדים קטנים. בשנות השישים, עקב הגיל וגם עקב ההתפתחות הכלכלית-המשקית (המיכון התפתח והחל השימוש במכונות חליבה) נעשה מהפך: הייתה נסיגה בעבודות שדה, בגידולי ירקות, והתחילו לעבוד יותר לרפת ובעלי חיים. בשנות השבעים, כשהדור הצעיר, הבנים, בגדו וסיימו את השרות הצבאי, עלה על הפרק הנושא של קליטת הבנים. זו הייתה מלחמה קשה, אני סברתי שאם לא יקלטו את הבנים נהפוך פה למושב זקנים, לכן חייבים לפתח צורך לקלוט את הבנים. אולם התלבטנו בבעיה איך לעשות את זה. כי היו שלוש משקים ושישים חברים. למי לתת? זה לא פשוט לחלק רכוש. בסוף מצאנו שיטה: כל משפחה יכולה לקבל משק עבור בן אחד. עשינו "ספירת מלאי" עד גיל מסוים. התחלנו עם המבוגרים יותר וירדנו בשנתנים עד שגמתו את מכסת המגרשים. (לא התחשבנו אם הם נשואים או רווקים). בסופו של דבר הייתה אלימינציה טבעית. הזמן הטבע פתר את הבעיה, לא כל המיועדים לקליטה היו מעוניינים בכך. נקלטו פה כשישה-עשר בנים, שחלקם עזב במרוצת הזמן. קליטת הבנים נתנה דחיפה לכיוון התחדשות האוכלוסייה וזה היה חשוב מאוד למושב.

באותה תקופה של קליטת הבנים, בשנות השבעים, הייתה בניה כפרית. כמעט כל הבלוקונים הסוכנותיים החלפו בבתים חדשים. זה היה ביוזמת משרד השיכון. המטרד אושר לפי גודל המשפחה. מי שרצה להגדיל את ביתו, יכול היה להוסיף מכספו, לקחת הלוואה של כעשרים אלף לירות. זה היה מבצע גדול מאוד, ולא כולם היו מעוניינים לנצל את ההזדמנות, והיו כאלו, שלא אושרו ע"י משרד השיכון. וכך נשארו כארבעה בתים כמות שהם. הבנים הנקלטים קיבלו הלוואה באמצעות האגודה מהעובד הציוני, וכך בנו להם בתים גדולים יחסית.

הפיתוח והשינויים במושב נעשו בכמה תחומים: בתחילה לא היו פה כבישים סלולים, ובהדרגה נסללו הכבישים בשנות השישים. בשנת 1970-1971 הייתה אפשרות לקבל הלוואת פיתוח מהבנק העולמי לצורך החלפת קווי המים של הישוב. ואז החלפנו את כל קווי המים. זה היה מבצע עצום. החחלף הקו המרכזי, הסניפים המובילים למשקים וכל רשת המים של הפרדס. שינוי גדול, לאחר מאבקים רבים, חל בענף הרפת. בשנת 1975 בערך, התחילה נסיגה בענף זה כי אנשים התבגרו והתעייפו. היה ברור שחייבת להיות גדילה מסיבית של הרפת כדי להשיג את הרווחיות

שלה. ומי שלא יוכל לעמוד בזה, עלול ליפול בדרך. היו אספות קשות מאוד בנושא הזה. עניין אחד היה המחלבה. זו הגיעה אל סופה מבחנת מיכון וטיב שלה. היו צריכים להגדיל אותה ולחדש אותה, דבר שהיה כרוך בעלות גדולה מאד. תשאלה השאלה: מאין ייקחו את הכסף? אני לחצתי מאוד לסגור את המחלבה ולעבור לקירור אישי. היו מלחמות עצומות, אפשר לומר: כמעט מכות. אנשים לא רצו להשקיע. אחרי ריכוח של כשנתיים סגרו את המחלבה ועברנו לקירור אישי, ואני חושב שזה היה הצעד הנכון לכיוון הנכון. בזמנו רצו "להרוג" אותי באסיפה, כשאמרתי שמתוך כשלושים חולמים ירד מספרם לחמישה-עשר. ובסופו של דבר מסתבר שהייתי אופטימי - היום נשארו כחמש רפתות.

עניין שני היה מרכז המזון. הקמנו אותו באמצע שנות השבעים (מיחידות טרומיות של בתים ישנים). במשך הזמן התמעטו הצרכנים, ועלתה השאלה איך אפשר להוזיל את האספקה ולייעל אותה. לכן הוקם מרכז המזון. בסופו של דבר היו בו הרבה בעיות וזה לא היה כל כך מוצלח ונסגר, למרות שהוא סיפק מזון יותר זול. יש לציין, שבתקופות מסוימות היו עפים שונים במושב כגון חממות פרחים והודים. אולם אלו לא הצליחו ובסופו של דבר ענף הרפת היה הענף החקלאי העיקרי בניר-ישראל; בנוסף לפרדסים ולמטעים השונים בחלקות החברים. ונשוב לקליטה. הגענו לקליטת "עשר המשפחות", לאחר שחלק מן הבנים שנקלטו בראשית שנות השבעים עזבו, הגענו עוד פעם למצב שחסר במושב גיל צעיר, מתחדש. הבנו שהיכים לקלוט מבחוץ. פרסמנו את הדבר בעיתונות ופנו הרבה מאד מועמדים. עבדנו קשה מאוד במיזון ובקליטה. וקלטנו עשר משפחות. אז היו תפיסות אחרות לגבי המושב ופיתוחו, ואנחנו רצינו לקבל למושב רק חקלאים. תפיסה זו השתנתה, לאחר המשבר הכלכלי הקשה שפקד את המושבים והפיל חקלאים פרטיים וגם אגודות. קליטה זו הצליחה והוכיחה את עצמה במשך השנים הבאות.

הייתי בתפקיד מרכז משק בין 1959 לבין 1979 (עם הפסקה של שנתיים). בתקופה זו בנינו פה, בין השאר, את בית העם ובית הכנסת. עד עזיבתי את התפקיד בניר-ישראל, הייתי במשך שנים רבות נציג המושב במועצה האזורית ופעיל בוועדת החינוך. פעלנו בענין בית הספר האזורי. הייתה לנו מלחמה קשה למען האינטגרציה, שילוב ילדים מהאזור בבית-הספר בקיבוץ ניצנים. בהתחלה למדו בו רק ילדי קיבוץ ניצנים וניר-ישראל. אחר-כך הצטרפו ילדים מיושבים נוספים של "העובד הציוני" (מוסד ניצנים, תלמי-יפה ומבקיעים). במשך הזמן נסגר בית-הספר שהיה במושב משען, והילדים עברו ללמוד בניצנים. וכך הפך בית הספר בניצנים לבית-ספר אזורי בשם "ניצן". הילדים מהמשפחות הדתיות של המושב למדו בשפיר. לא הצלחנו לשתף את קיבוצי האזור (כרמיה, זיקים, גבר עם ויד מרדכי) בבית ספר אזורי אחד, למרות שהם גם שייכים למועצה האזורית שלנו. וזה עקב המדיניות החינוכית של התנועות הקיבוציות, שלא איפשרה אינטגרציה בין ילדי הקיבוצים והמושבים עד לפני זמן לא רב.

המועצה האזורית "חוף אשקלון" הייתה מאד מינורית מבחינה כלכלית מבנית. למרות ששמו של ראש המועצה דאז הוא יהודה רוטשילד, הוא לא היה "רוטשילד". הוא השתדל לא לצבור גירעונות ולא להיכנס לחובות, אלא להתפתח באיטיות. במועצה הוא עשה את כל המאמצים, כדי שלא יהיה מתח בין מושבים וקיבוצים, ולשרת את כולם באמנות ולא לגרום נזק ליושבים החלשים, אולם הקו הקיבוצי היה המנחה, וכמידה מסוימת זה היה לטובה. בתוך מערכת זו אנחנו "ניר ישראל" היינו עם החלק הקיבוצי, היינו קרובים אליהם בהשקפות, מגמות ואופן הגישה. התנועה, ארגון המושבים של העובד הציוני, היא תנועה קטנה, של עשרים ושישה יושבים, שמונה מהם מושבים שיתופיים והיתר מושבי עובדים, רובם בדרום. יש יושבים חזקים יותר (תימורים, מי עמי, ניר ישראל, שורש). התנועה הייתה שייכת למפלגה הפרוגרסיבית. פנחס רוזן ומשה קול הם המייסדים של מפלגה זו. בזמנו הייתה אפשרית עלייה על הקרקע רק במסגרת מפלגתית-תנועתית. כל תנועה קיבלה מן הסוכנות היהודית מספר נקודות ישוב בהתאם לגדלה מפעם לפעם, על פי מדיניות הממשלה. בעצם הסוכנות היהודית הייתה הגוף המיישב והמתקצב את ההתיישבות הצעירה. ארגון המושבים קם ב-1948. וכך גם ניר-ישראל נכנס לארגון המושבים ועלה על הקרקע במסגרת התנועה.

על התארגנות ההתיישבות יספרו החברים, שנטלו חלק בארגון הגרעין שעלה על הקרקע בשנת 1949. הסוכנות היהודית תמכה בהתיישבות הצעירה ע"י מתן כסף, שתוקצב כל שנה על ידה במסגרת כוללת. המושג "יציאה לביסוס" משמעותו: לא לקבל יותר תקציב מן הסוכנות, לחתום על ההתחשבות איתה ולהתחיל לעמוד בחיים הכלכליים, ארגוניים וחברתיים לבד. אחד היושבים הראשונים בארץ שיצאו לביסוס היה ניר-ישראל, זה היה ב-1964. אז נפרדנו מהסוכנות. למעשה כל מה שהיינו חייכים לסוכנות נפרע ב"כלום", עקב התהליך המוניטרי נמחק החוב שלנו, ולמעשה יצאנו לעצמאות בלי חובות.

אולי כאן המקום לציין את הקשר בין מינהל מקרקעי ישראל לבין הסוכנות והמתיישב. עד היום יש חוזים משולשים: המינהל - הסוכנות - המתיישב. הסוכנות היא החוכר הראשי של המינהל, ומעבירה את זה למתיישב. גם היום, בקבלת החלקות יש צורך בהסכמת הסוכנות. לניר-ישראל היום יש חוזה ישיר של האגודה עם המינהל, וזה כבר צעד אחד קדימה. היה רצוי שכל מתיישב יחתום חוזה חכירה ישירות עם המינהל, אבל אין עדין חוזה למתיישב הבודד, והחווה מתחדש באמצעות האגודה כל שלוש שנים.

פעילות האגודה על מי הקולחין

כבר בשנות ה-70 ראתה האגודה את חשיבות הבטחת כמויות המים הדרושות לקיום משק חקלאי על-ידי שימוש במי קולחין. קיבוץ ניצנים התחיל בשימוש "קולחי אשקלון" ואנחנו רצינו להצטרף ולקבל ממאגר אשקלון מי קולחין להשקיית הפרדס.

נעשו תוכניות להובלת המים ישר מהמאגר, אבל בגלל בעיות טכניות ועלויות לא יכולנו לבצע. יותר מאוחר קם מיש"א - התאחדות ישובים לשימוש קולחי אשקלון במסגרת מועצה אזורית אשקלון. אנחנו היינו הראשוניים שהצטרפנו לתאגיד זה, בו אנו חברים עד היום. חצי מהפרדס מושקה במי קולחין אלה. כך מובטח לנו שגם בשנים של חוסר מים וקיצוצים בהקצבות מים לישוב, נפגע רק במעט פעילות החקלאית.

בשנות השבעים המאוחרות נעשו גם חיבורי מים בשטחי הפלחה של המושב, כדי לגדל גידולי שדה בהשקייה. אלו היו הצעדים הראשוניים לרשת את השטחים האלה, שהושלמו מאוחר יותר.

לסיכום, אלו היו הנושאים המרכזיים במשך עשרים שנות עבודתי במושב כמרכז משק. השתדלנו לפתח את המשק ולהתאים את ארגון האגודה מכחינה כלכלית, חברתית ומשקית לזמנים המשתנים, ולא להסתבך בחובות. אני חושב שהצלחנו לתת יסודות למשק בריא וחברה שטוב להיות בה.

ריסוס בפרדס